

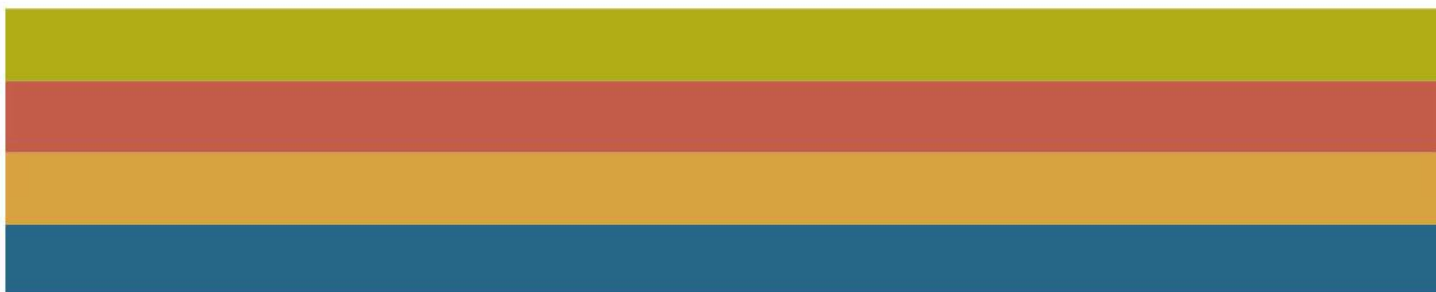

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Dijkversterking Hansweert

Toetsingsadvies over het milieueffectrapport

6 september 2021 / projectnummer: 3341

1 Advies over het MER in het kort

Het Waterschap Scheldestromen wil 5,2 km dijk bij Hansweert in de gemeenten Reimerswaal en Kapelle versterken. De stabiliteit, de kwaliteit van de bekleding en de hoogte van de dijk voldoen niet aan de nieuwe veiligheidsnormen die sinds 1 januari 2017 van kracht zijn¹.

Om de milieugevolgen van de dijkversterking in kaart te brengen, is een milieueffectrapport (MER) opgesteld. In de eerste fase van het onderzoek zijn de alternatieven om de dijk te versterken geïnventariseerd en vergeleken qua milieugevolgen in een MER-fase 1. Op basis daarvan is een voorkeursalternatief (VKA) gekozen. Vervolgens zijn de milieueffecten van het voorkeursalternatief in meer detail onderzocht en beschreven in een MER-fase 2. Het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland heeft de Commissie gevraagd te adviseren over de inhoud van het MER. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage (hierna 'de Commissie') zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER-fase 2.

Wat blijkt uit het MER?

Het MER geeft een heldere beschrijving van de omgevingswaarden van het plangebied en van de voorgestelde ingrepen per dijksectie. Hierbij gaat het om ingrepen zoals het verhogen en verbreden van de dijk, het plaatsen van een keermuur en damwanden en het aanbrengen van bekledingen op het buitentalud. De effecten van het project zijn beschreven voor het ontwerp, de aanlegfase en de gebruiksfase van de nieuwe dijk.

Uit het MER blijkt dat in de aanlegfase de toegankelijkheid en bereikbaarheid van het gebied verminderen en dat er sprake is van hinder voor omwonenden. Daarom worden omleidingsroutes voor lokaal verkeer ingesteld. Om hinder in de woonkern van Hansweert te voorkomen, worden damwanden geplaatst door middel van persen. Na de dijkverhoging treden er in de dijksecties dorpsrand Werfdijk en Zeedijk negatieve effecten op de woonkwaliteit op, met name door een afname van zicht en lichtinval in de nabije woningen. In de dijksectie dorpsrand Zeedijk komt de dijk dichterbij de woningen te liggen.

In de aanlegfase worden beschermde soorten verstoord, waarvoor maatregelen zijn uitgewerkt om die verstoring te beperken. Het tijdelijke ruimtebeslag op het gebied Westerschelde & Saeftinghe vanwege losvoorzieningen leidt, zonder mitigatie, tot een significante verstoring van het foerageergebied van watervogelsoorten die hier voorkomen. Om dit effect te mitigeren, wordt het onderhoudspad langs de westelijke dijk van Kapellebank afgesloten voor alle verkeer. Het kappen van bomen rondom de voetbalvelden en vijvers in de dijksectie Dorpsrand Zeedijk leidt tot permanent verlies van leefgebied van vleermuizen hetgeen gecompenseerd moet worden.

In de aanlegfase is er sprake van een beperkte extra stikstofdepositie in onder andere de Natura 2000-gebieden Westerschelde & Saeftinghe, Oosterschelde, Yerseke en Kapelse Moer. De Passende beoordeling concludeert dat deze depositie niet leidt tot significante effecten.

---

¹ De dijkversterking bij Hansweert is opgenomen in het Hoogwaterbeschermingsprogramma (HWBP) van het Rijk.

Wat is het advies van de Commissie?

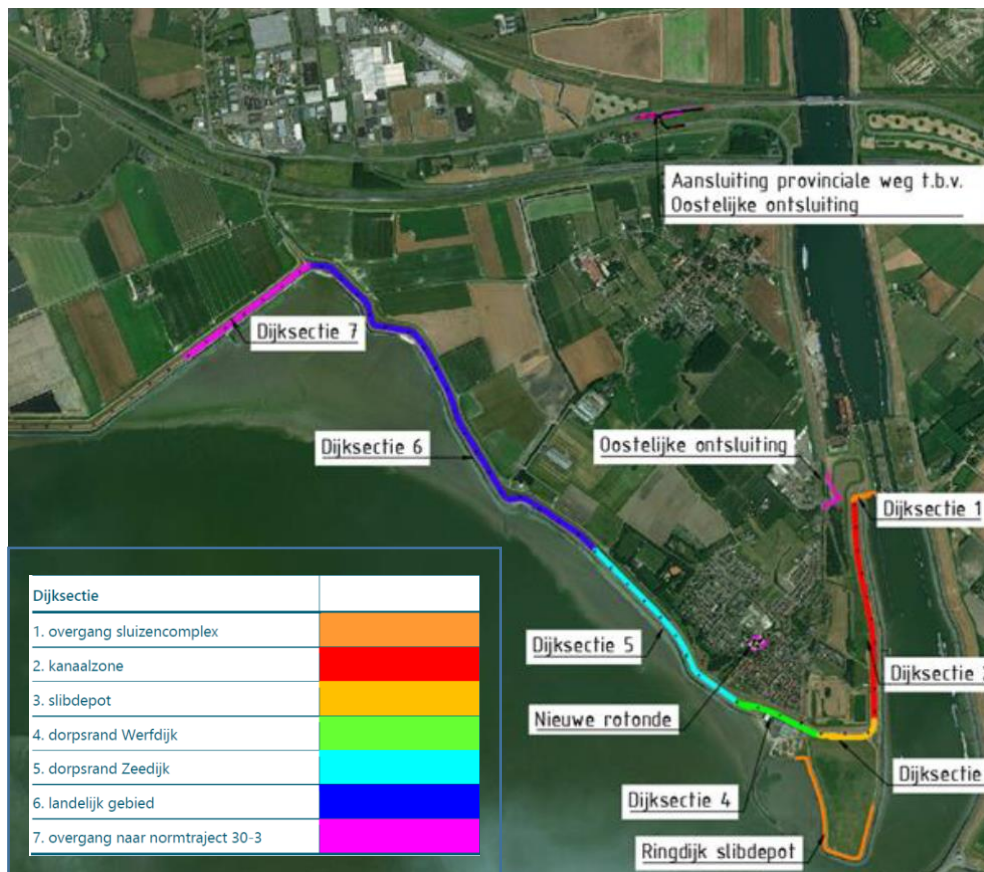
De Commissie is van mening dat het MER veel nuttige informatie bevat en goed leesbaar is. In het MER worden de effecten van het voornemen nauwkeurig in beeld gebracht en beoordeeld aan de hand van een helder beoordelingskader. De Passende beoordeling gaat uitvoerig in op de stikstofdepositie in verschillende Natura 2000-gebieden.

Tegelijkertijd signaleert de Commissie bij de toetsing van het MER dat belangrijke informatie ontbreekt. Het aanvullen van die informatie is essentieel is voor het volwaardig meewegen van het milieubelang bij de besluitvorming over Dijkversterking Hansweert.

Het gaat om de volgende punten:

- *Navolgbaarheid ontwerpkeuzes en mitigatie*: hoewel met zorg is ontworpen, geven het MER en de samenvatting onvoldoende inzicht in de afwegingen en de onderbouwing van de keuzes voor ontwerp en ruimtelijke inpassing.
  - *Dijkontwerp*: de keuzes voor het dijkontwerp zijn bepalend voor de visuele effecten en het ruimtebeslag. De technische onderbouwing en de gemaakte keuzes voor het dijkontwerp zijn echter niet opgenomen in (de samenvatting van) het MER.
  - *Ruimtelijke kwaliteit*: door het verruwen van het buitentalud in een aantal dijksecties treedt er een negatief effect op ruimtelijk-visuele kenmerken. Het MER brengt deze effecten en de mitigatiemaatregelen niet in beeld. Het MER laat ook onvoldoende zien wat de afwegingen en keuze zijn voor het vervangen van de bekleding van het buitentalud.
- *Stikstof*: de gevolgen van stikstofdepositie voor het Natura 2000-gebied Brabantse Wal zijn niet beoordeeld, terwijl verzuring en vermesting daar belangrijke knelpunten zijn. Een verslechtering van de natuurlijke kenmerken in dit gebied is daarom niet uitgesloten.
- *Natuur*: de effecten van een mogelijke daling in de grondwaterstand op natuur zijn niet onderzocht. Indien een daling van het grondwaterpeil in het weidevogelgebied niet op voorhand kan worden uitgesloten, zal dit negatieve gevolgen hebben voor het broedgebied van weidevogels.

De Commissie adviseert deze informatie in een aanvulling op het MER op te nemen, en dan pas een besluit te nemen over Dijkversterking Hansweert. In hoofdstuk 2 licht de Commissie deze conclusie toe. Daarnaast geeft ze aandachtspunten mee voor het vervolgtraject.

Figuur 1. Begrenzing dijksecties (bron: MER pagina 20-21)

Aanleiding MER

Het voornemen om de dijk bij Hansweert te versterken wordt beschouwd als de wijziging van een primaire waterkering die ingrijpende effecten kan hebben op de omgeving. De dijkversterking kan ook negatieve gevolgen hebben voor Westerschelde & Saeftinghe en andere Natura 2000-gebieden. Daarom is een Passende beoordeling opgesteld. Daarnaast betekent de dijkversterking dat twee bestemmingplannen van de gemeenten Kapelle en Reimerswaal moeten worden aangepast. Om deze drie redenen heeft de initiatiefnemer Waterschap Scheldestromen besloten om de procedure voor een gecombineerd plan- en project-MER te doorlopen. Het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland is het bevoegd gezag voor dit initiatief en zal besluiten over het projectplan Waterwet en de vergunningen/ontheffingen die voor nodig zijn voor de dijkversterking. Daarnaast zullen twee bestemmingsplannen van de gemeenten Reimerswaal en Kapelle geactualiseerd worden. De Commissie heeft eerder geadviseerd over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER, en over fase 1 van het MER, waarin het voorkeursalternatief is gekozen.

Rol van de Commissie

De Commissie is onafhankelijk, bij wet ingesteld en adviseert over de inhoud en de kwaliteit van het MER. Zij stelt voor ieder project een werkgroep samen van onafhankelijke deskundigen. Ze schrijft geen milieueffectrapporten, dat doet de initiatiefnemer. Het bevoegd gezag – in dit geval het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland – besluit over de dijkversterking. Het MER informeert ook de bestemmingsplanprocedures waarvoor de gemeenten Reimerswaal en Kapelle bevoegde gezagen zijn.

De samenstelling en de werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. De projectstukken, die bij het advies zijn gebruikt, zijn te vinden door nummer [3341](#) op www.commissiemer.nl in te vullen in het zoekvak.

2 Toelichting op het advies

In dit hoofdstuk licht de Commissie haar beoordeling toe en geeft zij adviezen voor de op te stellen aanvulling. Deze adviezen zijn opgenomen in een tekstkader. Naar mening van de Commissie is het uitvoeren ervan essentieel om het milieubelang volwaardig mee te wegen bij de besluitvorming over het projectplan Waterwet en de twee bestemmingsplannen.

In de tekst wordt ook een aantal aanbevelingen gedaan die niet in een tekstkader staan. Deze zijn bedoeld om de kwaliteit van de besluitvorming, nu en in de toekomst, te verbeteren.

2.1 Navolbaarheid ontwerpkeuzes en mitigatie

De versterking van de dijk bij Hansweert leidt tot ingrijpende veranderingen in het dorp en het landelijk gebied: de dijk in het hele traject moet één tot bijna drie meter worden verhoogd. De Commissie merkt op dat er met zorg is ontworpen aan veiligheid, en aan de samenhang tussen de dijk en het landschap. Tegelijkertijd geeft het MER onvoldoende inzicht in de afwegingen en de onderbouwing van de keuzes voor het dijkontwerp en ruimtelijke inpassing.

De Commissie merkt op dat dit komt doordat informatie uit verscheidene achtergrondstudies en documenten² niet in het MER en de samenvatting zijn verwerkt tot een samenhangend verhaal. Het Inrichtingsplan geeft bijvoorbeeld goed inzicht in het ruimtelijk ontwerp volgens de ontwerpprincipes uit de Inpassingsvisie, en beschrijft waar maatwerk is toegepast en de nodige mitigerende maatregelen. De afwegingen die leiden tot ontwerpkeuzes en de mitigerende maatregelen zijn echter niet in het MER samengevat. De lezer is hierdoor genoodzaakt om verschillende documenten te raadplegen.

Tevens ontbreekt in de leeswijzer van het MER een overzicht van relevante achtergrondstudies en documenten die duidelijk maken welke informatie waar te vinden is en wat de onderlinge samenhang tussen deze documenten is. Nader uitleg en voorbeelden om dit te illustreren komen hierna aan bod.

Technische onderbouwing van het dijkontwerp

Het MER geeft een uitgebreide beschrijving van de veranderingen die gaan plaatsvinden in de zeven dijksecties. Het definitief ontwerp zoals gepresenteerd in het MER is adequaat en uit dit ontwerp blijkt dat er op veel onderdelen door aanvullend (bodem)onderzoek, of nader onderzoek naar de gehanteerde uitgangspunten, is gezorgd voor een geoptimaliseerd ontwerp. De Commissie merkt echter op dat de technische onderbouwing van het dijkontwerp en de verantwoording van gemaakte keuzes alleen te vinden zijn in achtergronddocumenten en niet zijn opgenomen en samengevat in het MER.

Ruimtelijke kwaliteit, landschap en cultuurhistorie

Het dijkontwerp is robuust en sober, met eenvoudige oplossingen en enkele nieuwe elementen. Paragraaf 2.3 van het MER beschrijft de gebiedsopgave, met daarin de mogelijke meekoppelkansen. In deze paragraaf zijn ook heldere uitgangspunten gepresenteerd voor de

---

² Dit gaat onder andere om de Inpassingsvisie, het Inrichtingsplan en Planuitwerking Definitief Ontwerp.

ruimtelijke kwaliteit en inpassing van het dijkontwerp³. Daarnaast is er een Inrichtingsplan opgesteld waarin maatregelen voor het Uitvoeringsontwerp zijn benoemd.

De Commissie heeft de volgende aandachtspunten:

- *De bekleding van het buitentalud* wordt in een aantal dijksecties vervangen met verruwde zetsteenbekleding⁴. Dit leidt tot het verlies van de groene uitstraling, continuïteit en de beleving en toegankelijkheid. Het MER brengt dit verlies niet in beeld, bijvoorbeeld met behulp van visualisaties. Het inrichtingsplan stelt mitigatiemaatregelen voor, zoals het instrooien met ‘schrale aarde’, maar ook dit komt niet terug in het MER. De uitvoeringswijze van de verruwde bekleding (met zuilen) is niet nader beschreven. Daarnaast is de status van het Inrichtingsplan onduidelijk, en daarmee ook die van de voorgestelde maatregelen.
- *Aanplant bomen*: De visualisatie (schets) van de parkzone toont grote volgroeide bomen, die pas over 20 jaar te verwachten zijn. De Commissie beveelt aan om in de uitwerking van het Uitvoeringsontwerp de kwaliteitseisen en maatregelen op aanplant van bomen nader te beschrijven.
- *Archeologie*: voor aardkundige en archeologische waarden zijn de ergst mogelijke effecten beschreven. Er loopt nog een archeologisch onderzoek en de uitkomsten daarvan zullen bepalen of, en welke mitigerende maatregelen nodig zijn. De Commissie adviseert om deze mitigerende maatregelen over te nemen als dat nodig blijkt, zodat negatieve effecten op archeologische waarden worden voorkomen of beperkt.

De Commissie beveelt het volgende aan voor een aanvulling op het MER en de samenvatting:

- Neem informatie op over het technische dijkontwerp, de uitgangspunten en de onderbouwing voor de keuzes. Beschrijf de status van het Inrichtingsplan als integraal onderdeel van het Projectplan.
- Maak beter inzichtelijk welke rol het Ruimtelijk Kwaliteitskader en de Inpassingsvisie hebben gespeeld in het ontwerp. Beschrijf kort de ontwerpogave voor vervolgtraject en Uitvoeringsontwerp (UO) en de specifieke maatregelen uit het Inrichtingsplan Definitief Ontwerp (DO). Besteed daarbij specifieke aandacht aan de afweging en keuze voor verruwde bekleding in een aantal dijksecties en de mitigatiemaatregelen.
- Voeg aan de leeswijzer een overzicht toe van relevante achtergrondstudies en documenten. Maak deze achtergronddocumenten openbaar.

³ Deze uitgangspunten zijn gebaseerd op het Ruimtelijk Kwaliteitskader en de Inpassingsvisie.

⁴ Met hoge en lage zuilen in dijksectie 6.

2.2 Stikstofdepositie

Het MER en de Passende beoordeling bevatten veel concrete en diepgaande informatie over de gevolgen voor de omliggende Natura 2000-gebieden⁵. Deze informatie is van goede kwaliteit. De Passende beoordeling wijst uit dat er tijdelijk (vier jaar) additionele stikstofdepositie plaatsvindt op met name de Natura 2000-gebieden “Westerschelde & Saeftinghe”, Oosterschelde en “Yerseke en Kapelse Moer”.

De Commissie heeft enkele opmerkingen heeft over de informatie over stikstofdepositie:

- *Afbakening beschouwde gebieden*: de gevolgen voor het nabijgelegen Natura 2000-gebied Brabantse Wal zijn niet beoordeeld omdat de totale depositie van 0,085 mol/ha als verwaarloosbaar wordt beschouwd. De kritische depositiewaarden van habitattypen en leefgebieden zijn hier langjarig overschreden en verkeren, mede als gevolg van stikstofdepositie en de daarmee gepaard gaande verzuring en vermessing, in een slechte staat. Het is daarom niet uitgesloten dat additionele toenames zullen leiden tot verslechtering, of de in het Natura 2000-besluit vastgelegde verbeterdoelstelling in de weg kunnen staan.
- *Afkap depositie*: de stikstofdepositie van wegverkeer in de aanlegfase die de Brabantse Wal via de A58 zou kunnen passeren, is niet meegenomen in de berekeningen (zie pagina 67 Passende beoordeling). Er is daarom niet uitgegaan van de worst case situatie en dit kan betekenen dat de stikstofdepositie hoger uitvalt dan nu is berekend⁶.
- *Belgische Natura 2000-gebieden*: de Passende beoordeling concludeert (pagina 78) dat onderzoek naar effecten op Belgische Natura 2000-gebieden of een vergunning Wet natuurbescherming niet aan de orde zijn omdat de daar geldende drempelwaarde van 21,42 mol niet wordt overschreden. Nu deze drempelwaarde niet meer gebruikt mag worden, beveelt de Commissie om na te gaan wat het (interim)toetsingskader betekent voor de conclusies in het MER⁷.
- *Bronmaatregelen*: bij de voornoemde punten knelt het dat het MER niet laat zien in hoeverre additionele bronmaatregelen kunnen worden genomen om de stikstofdepositie in de aanlegfase maximaal te reduceren, zoals inzet van elektrisch of minder vervuilende materieel (Stage IV of V).

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER de gevolgen voor Natura 2000-gebied Brabantse Wal te beschrijven, en in te gaan op de ontwikkelingen in het Belgische toetsingskader. Voor alle gebieden is van belang om bronbeperkende maatregelen in beeld te brengen en te overwegen.

⁵ Op 1 juli 2021 is artikel 2.9a van de Wet natuurbescherming (Wnb) in werking getreden, en tegelijk artikel 2.5 Besluit natuurbescherming. Hierin wordt bepaald dat de stikstofeffecten uit de aanlegfase niet betrokken hoeven te worden bij het besluit over een natuurvergunning. Deze wetwijziging heeft geen betrekking op de inhoud van plan-m.e.r. en project m.e.r. en ook niet op besluitvorming over plannen zoals bestemmingsplannen.

⁶ Zie onder andere tussenuitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (20 januari 2021) over het tracébesluit A15/A12 Ressen-Oudbroeken. Daarin wordt opgemerkt dat de stikstofuitstoot van verkeer op meer dan 5 kilometer afstand van de bron niet is meegenomen in de berekeningen, waardoor de gevolgen voor stikstofgevoelige natuur in Natura 2000-gebieden niet volledig in beeld zijn.

⁷ Na het arrest van de Raad voor Vergunningsbetwistingen (25 februari 2021, RvVb-A=-2021-0697) over het Vlaamse stikstofbeleid mag geen gebruik meer worden gemaakt van de Vlaamse drempelwaarde. Inmiddels is er een tijdelijke toetsingskader voor de beoordeling voor Belgische Natura 2000-gebieden (zie <https://www.natura2000.vlaanderen.be/stikstof>)

2.3 Grondwaterpeil in relatie tot het weidevogelgebied

Op ongeveer 85 meter afstand van de werkzaamheden ligt 5 hectare weidevogelgebied dat onderdeel is van Natuurnetwerk Nederland (zie pagina 58 en 69 Achtergrondrapport). De natuurtoets (pagina 77) concludeert dat het weidevogelgebied ongeschikt is als broedgebied en niet bijdraagt aan de doelen waarvoor het is aangewezen. Deze conclusie is niet nader onderbouwd.

Door de binnenwaartse versterking van delen van het dijktraject, wordt de sloot aan de teen van de dijk landinwaarts verplaatst. Hierdoor wordt het gebied ten noorden van de dijk 'beter gedraineerd', terwijl er nabij de sloot een wijziging van de grondwaterstand optreedt. De effecten van 'betere drainage' op natuur zijn niet onderzocht.

De Commissie merkt op dat een daling in de grondwaterstand in het weidevogelgebied, hoe gering ook, negatieve gevolgen zal hebben voor het broedgebied van weidevogels. Indien een (tijdelijke) daling van het grondwaterpeil ter hoogte van het weidevogelgebied niet kan worden voorkomen, dan is de aantasting van de kernkwaliteit van het gebied niet uitgesloten. In dat geval zal een nadere beoordeling (en eventueel mitigerende maatregelen) nodig zijn om een aantasting van de kernkwaliteiten van dit gebied te voorkomen.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER te laten zien dat een (tijdelijke) grondwaterstandverlaging ter hoogte van het weidevogelgebied wordt uitgesloten. Indien dit niet kan worden gewaarborgd, dan is een nadere effectbeoordeling noodzakelijk.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het MER de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als aanvullende informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, voordat het besluit wordt genomen. Meer informatie over de [Commissie](#) en over haar [werkwijze](#) vindt u op onze website.

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

ing. R.L. Vogel

ir. C. van der Giessen

G.K. Jobse M.Sc. BNT

ir. H.A.A.M Webers (voorzitter)

Leyla Özay MSc (secretaris)

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Het projectplan Waterwet en de bestemmingsplannen van de gemeenten Reimerswaal en Kapelle.

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke [activiteiten](#) het gaat. Voor deze procedure gaat het om de activiteit D3.2 ('de aanleg, wijziging of uitbreiding van werken inzake kanalisering of ter beperking van overstromingen, met inbegrip van primaire waterkeringen en rivierdijken'). Een MER is ook nodig omdat effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven. Daarom is een gecombineerd plan-/project-MER opgesteld.

Bevoegd gezag besluit

Het College van Gedeputeerde Staten van de provincie Zeeland en de gemeenten Reimerswaal en Kapelle.

Initiatiefnemer besluit

Waterschap Scheldestromen.

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft van het bevoegd gezag de zienswijzen toegestuurd gekregen en deze betrokken bij haar advies.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3341](#) in te vullen in het zoekvak.

Commissie voor de milieueffectrapportage
A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

t 030-2347666
e mer@eia.nl
w commissiemer.nl

